

Informacje ogólne o SZPZ

1. Historia projektu Szkoły Promującej Zdrowie

Oddolny ruch szkół promujących zdrowie zaczął się rozwijać na całym świecie w latach 90. W 1992 r. Powstała Europejska Sieć Szkół Promujących Zdrowie, utworzona przez Światową Organizację Zdrowia, Radę Europy i Komisję Europejską. Polska była jednym z pierwszych członków tej sieci. Należy do niej obecnie 40 krajów.

Przyjęto, że: każde dziecko i młody człowiek w Europie ma prawo i powinien mieć możliwości uczyć się w szkole promującej zdrowie. W 1995 r. Światowa Organizacja Zdrowia, Kwatera Główna w Genewie, zainicjowała tworzenie podobnych sieci na innych kontynentach. Istnieją już sieci : Zachodniego Pacyfiku, Ameryki Łacińskiej, Afryki Południowej, Azji Południowo - Wschodniej.

Polska była jednym z czterech krajów (obok Czech, Słowacji i Węgier), w których po raz pierwszy, z inicjatywy Światowej Organizacji Zdrowia, rozpoczęto tworzenie szkoły promującej zdrowie. Prace te podjęło w 1991 r. 14 szkół podstawowych, które są członkami Europejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie. W 1992 r. Zaczęły powstawać wojewódzkie sieci szkół promujących zdrowie. W 1998 r. istniało 31 takich sieci. Należało do nich prawie 600 szkół , przedszkoli i innych placówek opiekuńczo - wychowawczych.

Po podziale administracyjnym kraju w 1999 r. rozpoczęło prace 7 wojewódzkich sieci szkół promujących zdrowie.

Celem tej pracy jest przedstawienie: koncepcji szkoły promującej zdrowie, strategii jej tworzenia, oraz dotychczasowych doświadczeń i osiągnięć, korzyści z tworzenia takiej szkoły dla społeczności i samorządów lokalnych, zachęta do włączenia się do ogólnoswiatowej inicjatywy tworzenia dobrej szkoły.

Pojęcie "promocja zdrowia" pojawiło się w dokumentach Światowego Zgromadzenia Zdrowia i zostało użyte jako wyraz potrzeby nadania priorytetu dążeniom do zdrowia ze zwróceniem uwagi na działania profilaktyczne i lecznicze.

Promocja zdrowia jest pojęciem stosunkowo nowym i jeszcze nie całkowicie określonym i zdefiniowanym. To określenie pojęcia było i jest nader ważne aby stworzyć możliwości porozumiewania się przedstawicieli różnych krajów, nauk, zawodów i specjalności. W naszym kraju, nie wolnym od przemian i trudności społecznych, ekonomicznych i gospodarczych należałoby przede wszystkim, jak pisze J. B. Karski "podjąć próbę zrozumienia samego zagadnienia i nawet tylko na tej podstawie dokonać wyboru wstępnych kierunków i zasad wprowadzenia działań na rzecz promocji zdrowia."

Promocja zdrowia - według Karty Ottawskiej - jest to proces umożliwiający ludziom zwiększenie kontroli nad swym zdrowiem i poprawę własnego zdrowia. Edukacja prozdrowotna jest niezbędnym elementem promocji zdrowia dzięki której ludzie uczą się dbać o zdrowie własne i innych. Jej celem jest przede wszystkim wpływanie na zachowania zdrowotne jednostki poprzez kształtowanie nawyków, umiejętności, poszerzanie wiedzy, kreowanie postaw sprzyjających zdrowiu.

2. Co to jest szkoła promująca zdrowie?

Nie ma jednej, ogólnie przyjętej definicji takiej szkoły. Każdy kraj, a w nim każda szkoła, tworzy własną jej wizję.

W Europejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie przyjęto, że Szkoła Promująca Zdrowie :

- Jest inwestycją dla edukacji, zdrowia i demokracji.
- Zbudowana jest na zasadach demokracji.
- Przestrzega równości w dostępie do edukacji, jest wolna od represji, lęku i ośmieszania.

Ogólne informacje o Szkole Promującej Zdrowie

Wpisany przez Administrator

czwartek, 17 lutego 2011 14:35 - Poprawiony środa, 23 lutego 2011 19:06

- Wzmacnia kompetencje do działania i dokonywania zmian.
- Dostosowuje program nauczania do obecnych i przyszłych potrzeb młodych ludzi, stymuluje ich kreatywność, zachęca do wysiłku.
- Inspiruje nauczycieli, stymuluje ich rozwój osobisty i zawodowy.

W Polsce uznano, że: Szkoła Promująca Zdrowie to siedlisko (czyli miejsce, w którym żyje, pracuje, uczy się i bawi wielu ludzi, obowiązują w nim specyficzne normy, prawa

i obowiązki), w którym społeczność szkolna - pracownicy i uczniowie:

a) podejmują wspólne działania dla poprawy swego zdrowia i samopoczucia przez:

- zmianę zachowań zdrowotnych
- tworzenie zdrowego środowiska fizycznego i społecznego

b) uczą się jak zdrowiej i lepiej żyć przez:

- rozwój osobisty, społeczny i zawodowy
- edukację zdrowotną

c) zachęcają innych w swym otoczeniu, zwłaszcza rodziców, do podobnych działań przez:

- otwartość i dialog
- partnerstwo
- współdziałanie

Charakterystycznym cechami szkoły promującej zdrowie jest współdziałanie z rodzicami

i społecznością lokalną, otwartość i partnerstwo we wspólnym rozwiązywaniu problemów danej społeczności lokalnej. Dzięki temu to, czego dziecko uczy się w klasie może być wspierane przez rodzinę i społeczność lokalną.

Szkola promująca zdrowie jest ideą, stanem "doskonałym". Idei nie można osiągnąć ani realizować. Ideę można tylko wcielać w życie, odkrywać w sobie i innych, służyć jej, dążyć do niej.

Tworzenie takiej szkoły jest długotrwałym, w zasadzie nie kończącym się procesem. W szkole są wciąż nowi uczniowie i rodzice, zmieniają się też pracownicy, pojawiają się wciąż nowe problemy i wyzwania, które społeczność szkolna podejmuje i rozwiązuje.

Nie ma gotowej recepty na Szkołę Promującą Zdrowie. Dlatego każda szkoła poszukuje dróg i dąży do tworzenia placówki, która będzie sprzyjała zdrowiu i dobremu samopoczuciu w holistycznym wymiarze.

Według T. Williama jednego z twórców Szkoły Promującej Zdrowie, szkołę tą cechuje:

- edukacja prozdrowotna w ramach programu nauczania.
- uwzględnienie zdrowia w życiu szkoły - tzn. etos zdrowia w szkole - troska o dobre samopoczucie uczniów i wszystkich pracowników szkoły.
- współdziałanie szkoły z rodziną i społecznością lokalną.

Wyżej wymienione cechy przyjęte przez szkoły promujące zdrowie są zgodne z założeniami Europejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie, gdyż nadrzędnym celem szkoły jest zdrowy styl życia uczniów jak i pracowników oraz promieniowanie ideą na zewnątrz, na środowisko.

Koncepcja szkoły promującej zdrowie jest zbieżna z założeniami reformy systemu edukacji w Polsce. Szkoły promujące zdrowie są bardzo zaawansowane we wdrażaniu tej reformy i mogą służyć innym swym doświadczeniem.

3. Co jest potrzebne do tworzenia Szkoły Promującej Zdrowie?

Aby tworzyć szkołę promującą zdrowie obok idei potrzebni są: ludzie, strategia, organizacja i model działań.

Ludzie w szkole promującej zdrowie to:

- społeczność szkolna - nauczyciele i inni pracownicy oraz uczniowie,
- rodzice,
- przedstawiciele samorządu i społeczności lokalnej oraz istniejących w niej organizacji,
- osoby wspierające lub nadzorujące prace szkoły.

To ludzie podejmują dobrowolnie i wspólnie decyzję, że są gotowi do wprowadzania zmian w swoim stylu życia, warunkach życia i pracy. Ludzie wnoszą do tych działań niepowtarzalność, bogactwo biologicznych i kulturowych potrzeb, inteligencję, umiejętności i entuzjazm. Wnoszą także własne potrzeby, interesy, systemy wartości i postawy wobec otaczającej ich rzeczywistości. Dlatego każda szkoła wybiera własne cele i zmierza do nich własną drogą.

Głównym kierunkiem pracy w szkole promującej zdrowie jest "inwestycja" w ludzi -

zaoferowanie różnym grupom możliwości rozwoju umiejętności osobistych, społecznych i zawodowych.

Strategia

Do sprawdzonych w Polsce elementów strategii, skutecznych w tworzeniu szkoły promującej zdrowie, należą:

- Podejście siedliskowe - zakłada, że szkoła jest siedliskiem, a równocześnie częścią szerokiego systemu w danej społeczności lokalnej, w której istnieje wiele siedlisk (rodziny, zakłady pracy, urzędy, inne szkoły itd.). Działania podejmowane przez szkołę powinny być wspierane przez równoczesne działania w innych siedliskach.
- Podejście "od ludzi do problemu" – zakłada, że ludzie (społeczność szkolna oraz osoby spoza szkoły wspierające i współpracujące) sami sobie identyfikują własne problemy, wybierają te, które są dla nich ważne ("priorytetowe") i podejmują działania prowadzące do ich rozwiązania. Mają własne pomysły. Osoby z zewnątrz ("ważny") wspierają działania, lecz nie narzucają szkole swoich programów i pomysłów.
- Uczestnictwo społeczności – w tworzeniu szkoły promującej zdrowie uczestniczą dobrowolnie członkowie społeczności szkolnej (choć nie zawsze 100% zwolenników tych działań). Wszyscy są pytani o zdanie, informowani o wynikach, decyzjach, zapraszani do współpracy. Wsparcie z zewnątrz polega na dostarczeniu informacji, materiałów, doradztwie, kształceniu itd.
- Strategia dokonywania zmian – tworzenie szkoły promującej zdrowie polega na wprowadzeniu wielu zmian. Nie jest ona sumą kilku pojedynczych innowacji (np. programów autorskich). Wprowadzane zmiany mają charakter systemowy, tzn. dotyczą wszystkich sfer funkcjonowania szkoły. Ważne jest, aby ludzie rozumieli istotę procesu zmian. Nabycie przez pracowników szkół promujących zdrowie umiejętności radzenia sobie ze zmianami, a nawet kierowania nimi, ułatwi im przystosowanie się do zmian, jakie niesie okres transformacji ustrojowej i reforma systemu edukacji.
- Dialog - jest rozumiany jako "sposób komunikacji, w którym podmioty dążą do wzajemnego zrozumienia, zbliżenia się i współdziałania". "Esencją szkoły promującej zdrowie są ludzie tworzący społeczność szkolną i potrafiący rozwijać dialog, którego sensem jest wiara w drugiego człowieka, wiara w jego potencjał zdrowotny (intelektualny, psychiczny, społeczny, i duchowy)".
- Organizacja - do tworzenia szkoły promującej zdrowie niezbędny jest szkolny koordynator, wspierany przez szkolny zespół promocji zdrowia.

Szkolny koordynator promocji zdrowia - jest kluczową postacią w tworzeniu szkoły promującej zdrowie. Jest liderem, pełni rolę przewodnika, ułatwia proces zmian, stwarza warunki do pracy przynoszącej sukcesy. Najkorzystniej, gdy szkolnym koordynatorem zdrowia jest członek dyrekcji szkoły (większa możliwość wpływu na jej politykę, szersze widzenie wielu problemów, mniejszy wymiar zajęć lekcyjnych). Może on również pełnić rolę koordynatora edukacji prozdrowotnej (jest to ścieżka edukacyjna w zreformowanej szkole).

Szkolny zespół promocji zdrowia - w skład zespołu wchodzi dobrowolnie zgłaszający się przedstawiciele wszystkich grup społeczności szkolnej: nauczyciele, inni pracownicy szkoły (w tym opiekun samorządu uczniowskiego, opiekun PCK), uczniowie, pielęgniarka szkolna, rodzice, osoby z samorządu lokalnego. Zespół ten powinien sam określić swoje zadania i podział pracy. Niezbędne jest wspólne uczenie się oraz inwestycja w rozwój zespołu, aby osiągnięciu celów towarzyszyło: budowanie i wzmacnianie zespołu oraz rozwój indywidualny jego członków.

Model działania - szkoła promująca zdrowie jest szkołą skutecznego działania. W tworzeniu jej wykorzystuje się własny model. Przewiduje on pięć etapów:

1. Przygotowanie

- Inicjacja - narodzenie się pomysłu i chęci tworzenia szkoły promującej zdrowie w społeczności szkolnej.
- Propagowanie idei w społeczności szkolnej, wśród rodziców i społeczności lokalnej
- Pozyskiwanie sojuszników i uczestników.
- Powołanie szkolnego koordynatora i zespołu promocji zdrowia.
- Podjęcie wzajemnych zobowiązań przez osoby przystępujące do działania

2. Diagnostyka stanu wyjściowego

- Zebranie danych dotyczących aktualnych problemów ludzi, warunków funkcjonowania szkoły.
- Analiza tych danych
- Ustalenie listy problemów wymagających rozwiązania.

3. Budowanie planu działań i ewaluacji

- Wybór problemów priorytetowych.
- Określenie przyczyny problemów i sposobów ich usunięcia.
- Ustalenie celów
- Zbudowanie planu działań zmierzających do osiągnięcia celów.

4. Działania

- Realizacja planu, monitorowanie działań (ewaluacja procesu) oraz dokonywanie niezbędnych korekt do osiągnięcia celu.

5. Ewaluacja wyników działań

- Ewaluacja końcowa - sprawdzenie czy osiągnięto cel.

Cykl ten (zwykle od etapu drugiego) szkoły powtarzają w każdym roku szkolnym (szkoła "żyje" w rytmie rocznym). W każdym roku społeczność szkolna buduje nowy projekt rozwiązania problemu, który uznała za priorytetowy. Często jest to kontynuacja działań. Kluczowymi elementami "technologii" działań w szkole promującej zdrowie jest planowanie i ewaluacja.

4. Korzyści z tworzenia szkół promujących zdrowie dla samorządów i społeczności lokalnej.

Jednoznaczna ocena skuteczności działań szeroko zakrojonego projektu, odnoszącego się do całości społeczności szkolnej, jest trudna. Nie ma jeszcze odpowiednich narzędzi badawczych do dokonania tej oceny. Zmiany organizacyjne oraz programowo - dydaktyczne można wprowadzić w dość krótkim czasie. Dokonanie zmian w zachowaniach i postawach ludzi wymaga dłuższego czasu. Niemniej, jednak odnotowano wiele korzyści, które mogą zachęcić innych do podjęcia podobnych działań.

Korzyści dla nauczycieli:

- Bezpłatne szkolenia i warsztaty na temat: promocji zdrowia, komunikowania się, asertywności, rodziny, praw dziecka, seksualności, stresu, uzależnień, agresji, planowania, projektowania, kierowania zmianami, diagnozy;
- Dodatkowe wynagrodzenia (dodatki specjalne) dla doradców i koordynatorów ds. promocji zdrowia w szkole, możliwość korzystania z dofinansowania zajęć realizowanych w ramach programu ze środków samorządowych, MEN;
- Spotkania robocze umożliwiające rozwiązywanie bieżących spraw, konsultowanie się, wymianę doświadczeń;
- Współredagowanie i prezentacja działań szkoły w "Liderze" (miesięczniku Promocji Zdrowia, Kultury Zdrowotnej i Fizycznej), w zeszytach "Edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia w szkole" wydawanej przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej;
- Dostęp do bezpłatnych materiałów i wydawnictw, opracowanych lub zakupionych na potrzeby projektu:

Korzyści dla uczniów:

- Pożytecznie zagospodarowany czas pozaszkolny;
- Uzyskanie nowej wiedzy i umiejętności zdrowego stylu życia i czynników wpływających na zdrowie;
- Zmniejszenie odsetka uczniów, którzy mieli kontakt z papierosami i narkotykami, znaczne ograniczenie dostępności narkotyków w szkołach;
- Nagrody, sprzęt sportowy i materiały edukacyjne;
- Wycieczki, rajdy;

Korzyści dla samorządów i społeczności lokalnych

- Dobrze pracujące szkoły, w których są zadowoleni pracownicy, uczniowie i rodzice;
- Dobrze przygotowani do wdrażania reformy systemu edukacji nauczyciele;
- Rzadziej korzystający ze zwolnień lekarskich i urlopów zdrowotnych nauczyciele;
- Aktywizujące metody nauczania i bogata oferta zajęć pozalekcyjnych;
- Zmniejszenie agresji i innych niepożądanych zachowań;
- Wspólna organizacja wielu przedsięwzięć środowiskowych, różnorodne inicjatywy w środowisku lokalnym;
- Promocja gminy, miasta, powiatu, województwa kraju za granicą;
- Inicjowanie działań zmierzających do poprawy warunków życia w osiedlu, dzielnicy, gminie (np. budowa oczyszczalni ścieków, segregacja śmieci);
- Poszukiwanie środków niezbędnych do realizacji zadań związanych z promocją zdrowia przez szkoły i społeczność lokalną;
- Nawiązanie współpracy z innymi samorządami lokalnymi w celu wymiany doświadczeń